

Izvorni znanstveni članek (1.01)

BV 73 (2013) 3, 453—486

UDK: 272-74:343.614

Besedilo prejeto: 04/2013; sprejeto: 08/2013

Stanislav Slatinek

Poskus samomora in kanonsko pravo

Povzetek: Poskus samomora je zelo žgoč problem Zahodne Evrope. Po raziskavah ima Slovenija visoko stopnjo samomorov. Pogosto se v Sloveniji samopoškoduje več deklet kakor fantov. Glavni razlog za poskus samomora so depresije v otroštvu in v mladosti. Med fanti se samopoškodujejo tudi kandidati za sveti red in za posvečeno življenje. Kdor je poskušal storiti samomor, je po kanonskem pravu iregularen za prejem in za opravljanje svetih redov. Zato potrebuje spregled pristojne oblasti (apostolski sedež, ordinarij, apostolska penitenciarija). Kadar pa kleriku grozi nevarnost pohujšanja, mu lahko kanonsko pravo podeli začasni spregled, da lahko nemoteno opravlja svojo službo, dokler ne prejme spregleda od pristojne oblasti. Cerkev in civilno družbo čaka torej težka naloga, da s skupnimi močmi pomagata tistim, ki so v veliki nevarnosti, da bi si vzeli življenje.

Ključne besede: kanonsko pravo, iregularnost, poskus samomora, kazenski zakonik, spregled

Abstract: **Suicide Attempt and Canon Law**

Attempted suicide is a very serious problem in Western Europe. Research shows that Slovenia suffers from a very high suicide level; girls more often than boys inflict damage upon themselves. The main reason for attempted suicide is depression in childhood and adolescence. Among young men even some candidates for sacred orders and religious life mutilate themselves. According to the Code of Canon Law, whoever has attempted suicide is irregular for the reception of orders and carrying out the ministry, and needs dispensation from a competent authority (the Apostolic See, Bishop Ordinary, Apostolic Penitentiary). When a cleric faces the danger of causing a scandal, he can obtain temporary dispensation so that he can continue to carry out his ministry until he receives dispensation from a competent authority. The Church and the civil society are faced with a difficult task of jointly helping those who are in the grave danger of taking their own life.

Key words: canon law, irregularity, suicide attempt, Code of Penal Law, dispensation

1. Civilno pravo

Na problem samomorov v sodobni družbi se – vsak po svoje – odzivajo evropski civilnopravni predpisi. V večini evropskih držav je vsako nagovarjanje, pomoč, napeljevanje in omogočanje samomora kaznivo dejanje po civilnem pravu. Prav tako je kaznivo tudi sodelovanje pri samomoru drugih.

Vsako napeljevanje k samomoru in pomoč pri samomoru sta v RS kazniva. V KZ RS beremo: 1) »Kdor koga naklepoma napelje k samomoru ali mu pomaga pri njem in ga ta stori, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let. 2) Kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka proti mladoletni osebi, ki je že stara štirinajst let, ali proti osebi, katere sposobnost razumeti pomen svojega dejanja ali imeti v oblasti svoje ravnanje je bila bistveno zmanjšana, se kaznuje z zaporom od enega do desetih let. 3) Če je dejanje iz prvega odstavka tega člena storjeno proti mladoletni osebi, ki še ni stara štirinajst let, ali proti osebi, ki ni mogla razumeti pomena svojega dejanja ali imeti v oblasti svojega ravnanja, se storilec kaznuje kot za umor. 4) Kdor surovo ali nečloveško ravna s kom, ki mu je podrejen ali od njega odvisen in zaradi takega ravnanja stori samomor, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let. 5) Kdor komu pomaga pri samomoru in ga ta stori, pa so pri tem dane posebne olajševalne okoliščine, se kaznuje z zaporom do treh let. 6) Če je kdo zaradi kakšnega dejanja iz prejšnjih odstavkov samomor samo poskušal, sme sodišče storilca kaznovati mileje.« (KZ-1, čl. 120)

Tudi v Avstriji sta poskus samomora in nagovarjanje drugega k samomoru kaznivo dejanje. V avstrijskem kazenskem zakoniku beremo, da se tisti, ki drugega nagovarja, naj se ubije, ali mu pomaga narediti samomor, kaznuje z zaporom od šest mesecev do pet let (Weigend 2012, §78 StGB).

Še bolj strogo kazen za poskus samomora določa italijansko kazensko pravo. Vsakdo, ki drugega napelje k samomoru ali na kakršenkoli način omogoči, da se samomor zgodi, se kaznuje z zaporno kaznijo od pet do dvanajst let (Ferrari 2013, čl. 580).

Najnižjo kazen za takšna dejanja določa hrvaški kazenski zakonik. Kdor drugega nagovarja, da naredi samomor, ali mu ponudi pomoč pri samomoru, ki je bilo opravljen ali se je poskušalo, se kaznuje z zaporom do treh let (KZ – HR 2012, čl. 114).

2. Določila kanonskega prava iz leta 1917

Tudi katoliška Cerkev je vedno branila vrednoto življenja in nasprotovala vsaki obliki ogrožanja svojega lastnega ali tujega življenja. Stari zakonik cerkvenega prava (ZCP) iz leta 1917 je vsak poskus samomora uvrstil med hudo kazniva dejanja proti življenju. Vsem, ki so se v samomorilnem namenu lotili sebe, se jim je po določbi kan. 1240 §1, tč. 3, odvzela, če je nastopila smrt, pravica do cerkvenega pogreba. Če pa so ostali pri življenju, so se jim prepovedala častna cerkvena opravila (ZCP 1917, kan. 2350 §2).

Veliko bolj stroga določila pa je stari ZCP določal za klerike. Poskus samomora je bilo hudo kaznivo dejanje za klerika (Cappello 1930, 449). Če so samomor poskušali kleriki, so bili takoj suspendirani za čas, ki ga je določil njihov ordinarij. Prav tako so se jim odvzele vse nadarbine in službe (ZCP 1917, kan. 2350 §2). Tisti, ki so pohabili sebe ali so si na kakršenkoli način poskusili vzeti življenje, pa so bili hkrati tudi iregularni za prejem in za opravljanje svetega reda (kan. 985, tč. 5).

3. Določila kanonskega prava iz leta 1983

Novi ZCP iz leta 1983 poskusa samomora ne uvršča več med kazniva dejanja. Poskus samomora pomeni, da je kandidat iregularen za prejem in za opravljanje svetega reda. Kanon 1041, tč. 5, določa: »Za prejem svetih redov je iregularen, kdor je sebe ali drugega hudo in naklepno pohabil ali si poskušal vzeti življenje.«

Iregularnost pomeni trajni zadržek za prejem oziroma opravljanje svetih redov. Iregularen postane storilec, ki si zavestno, svobodno in hote streže po svojem lastnem življenju in mu poskus samomora ni uspel. Iregularnost nastopi v trenutku storjenega dejanja. Vsaka druga nesreča, ki se je nekomu zgodila in je ogrozila njegovo življenje, pa ne sproži iregularnosti (Lüdicke 2001, kan. 1041, tč. 5).

Iregularnosti kot trajne zadržke za klerike je uvedel koncil v Niceji (Pavanello 1999, 280). V poznejših papeških dekretalih se je uveljavilo razlikovanje med iregularnostjo, ki je nastopila zaradi kake pomanjkljivosti (*ex defectu*), in iregularnostjo zaradi kakega prekrška (*ex delicto*). Najpogostejša pomanjkljivost za prejem svetega reda so bili mladoletnost, služba v vojski ali na sodišču in prejem krsta v zrelih letih. Vsi ti primeri so sprožili iregularnost »*ex defectu*«. Prekrški, kakor so na primer poskus samomora, umor, uboj, splav, pohabljenje sebe ali drugega, pa so sprožili iregularnost »*ex delicto*«. Mednje so sodila tudi druga kazniva dejanja, kakor so kriva vera, odpad od vere, poskus sklenitve zakona za klerika, nezakonito opravljanje dejanj, ki so pridržana svetemu redu, in podobno.

Različne oblike iregularnosti so se dolgo ohranile v katoliški Cerkvi. V skupino pomanjkljivosti so sodili: »*defectus natalium*« (otroci, ki so bili nezakonski); »*defectus corporis*« (oseba, ki je bila hudo telesno pohabljena in zato ni bila sposobna za duhovniško službo); »*defectus animi*« (epileptični bolniki in tisti, ki so bili obsedeni od zla); »*defectus famae*« (tisti, ki so bili na slabem glasu med ljudmi in so bili zato brez časti); »*defectus lenitatis*« (to so bili sodniki, ki so izrekli smrtne obsodbe). Dejanji, ki sta pomenili hud prekršek, pa sta bili še: prejem krsta v nekatoliški skupnosti in vsako dejanje, ki je bilo povezano s krvjo (opravljanje poklicev zdravnika, mesarja, krvnika, divjega lovca, plačanega morilca in podobno).

Novi ZCP iz leta 1983 je zaradi zvestobe dolgemu izročilu ohranil pojem iregularnosti kot izraz za trajne zadržke za klerike. Zato vsaka iregularnost pomeni, da je tedaj prejem svetih redov nedopusten.

3.1 Resen poskus samomora

Strokovnjaki kanonskega prava (Woestman 2001, 22–31) razlikujejo več oblik poskusa samomora. Iregularnost ne nastopi, kadar govorimo o neresnem poskusu samomora. To je takrat, kadar storilec nima pravega namena, ampak želi s svojimi dejanji pri drugih ljudeh samo zbuditi pozornost in opozoriti nase. Poskus samomora lahko nastopi tudi zaradi lahkomišelnega vedenja, površnega načina zdravljenja ali česa podobnega. Kljub temu takšne oblike v novem ZCP ne pomenijo iregularnosti za prejem in za opravljanje svetega reda. Kanonisti zato svetujejo večjo pozornost takrat, kadar je zanesljivo ugotovljeno, da je nekdo zares poskusil narediti samomor (De Paolis 1999, 700).

3.2 Hud in naklepen poskus samomora

Iregularnost nastopi vedno, kadar imamo »hud in naklepen« poskus samomora. Skoraj vsako dejanje, ki se naklepa, je storjeno zavestno in prostovoljno. V nekaterih primerih se naklepna dejanja storijo pod vplivom substanc, ki zmanjšajo odgovornost (alkohol, droge), ali ljudi, ki so s storilci v tesni zvezi (starši, stari starši, sorodniki, prijatelji, znanci, sodelavci, sosedge). Kadar dejanje ni storjeno popolnoma svobodno in hote, ne moremo govoriti o dejanju, ki je hudo in naklepno.

3.3 Poskus samomora zaradi duševne bolezni

Poskus samomora je lahko tudi posledica »psihičnih vzrokov« (*cause psichiche*) ali »duševnih bolezni«. V obeh primerih nastopi iregularnost za prejem in za opravljanje svetih redov. Psihični vzroki so posebna psihična stanja, ki občasno ogrožajo človekovo svobodo. To so različne oblike odvisnosti (alkohol), zasvojenosti (droge) in navezanosti (na stvari ali ljudi). V osebi oslabijo sposobnost kritičnega razmišljanja in pravilnega presojanja. Zato je ta oseba v stanju, ko ne more popolnoma razumno ravnati. Še težja stanja pa povzročijo »duševne bolezni«, kakor so različne oblike psihoze, depresije in težke motnje osebnosti (De Paolis 1999, 714). Duševne bolezni so lahko trajne ali začasne, ozdravljive in neozdravljive. Kadar je storilec zaradi duševne bolezni – po posvetovanju z izvedenci – nesposoben za pravilno opravljanje službe (kan. 1041, tč. 1), je tudi iregularen za opravljanje svetega reda.

3.4 Spregled od iregularnosti

Vsaka iregularnost pomeni trajni zadržek za prejem in za opravljanje svetega reda. Za dopustni prejem svetega reda je zato potreben spregled pristojne oblasti. Spregled od iregularnosti, ki nastopi zaradi poskusa samomora, lahko podeli apostolski sedež, ordinarij ali apostolska penitenciarija. V posebnih primerih pa lahko govorimo tudi o spregledu prava in o splošnem spregledu (Lüdicke 2004, 312).

4. Spregled apostolskega sedeža

Apostolski sedež je pristojen, da podeljuje spreglede od iregularnosti, ki so nastopile zaradi kaznivega dejanja, izročenega sodišču (kan. 1047 §1). Med hudo kazniva dejanja ZCP uvršča zlorabo mladoletne »osebe pod šestnajstim letom starosti« (kan. 1395 §2). Kongregacija za verski nauk je takšna dejanja pridržala svojemu lastnemu sodišču. Kdor je storil »kaznivo dejanje proti šesti božji zapovedi z osebo, mlajšo od 18 let« (Janez Pavel II. 2001; KNV 2010, čl. 6 §1, tč. 1), je po določenih apostolskega sedeža iregularen za prejem svetega reda. Kaznivo dejanje v tem primeru presoja posebno sodišče apostolskega sedeža.

Spolna zloraba je vsako dejanje, ko nekdo želi uporabiti otroka ali mladoletno osebo, da si vzbudi spolni užitek (dotikanje otrokovega telesa; razkazovanje spolnih organov otroku). Vsaka spolna zloraba otroka ali mladega človeka je huda ranitev njegovega osebnega dostojanstva. To je hudo kaznivo dejanje in greh, ki storilca »izključuje iz božjega kraljestva« (1 Kor 6,10). Pedofilija je v svojem jedru sprevrženo spolno nagnjenje do otrok, ki so mlajši od trinajst let, medtem ko se spolno nagnjenje do mladoletnikov, starih od trinajst do osemnajst let, imenuje efebofilija. Pedofil je odrasla oseba, ki čuti izključno in prevladujočo spolno privlačnost do otrok, starih do trinajst let. Ti otroci se popolnoma še ne zavedajo teh dejanj in so nezmožni, da bi v takšna dejanja lahko svobodno privolili. Pedofilijo lahko razlagamo kot neke vrste »duševno bolezen« (ali hudo motnjo osebnosti) ali »psihično stanje« (zasvojenost s spolnostjo). Pogosto nastopa kot neurejeno spolno nagnjenje oziroma kot samostojna in stalna deviacija. Klerik ali vernik laik, ki zapeljuje otroka h grehu proti šesti božji zapovedi, stori zelo težko kaznivo dejanje, zaradi katerega nastopi iregularnost za prejem in za opravljanje svetega reda. Če je klerik s sodbo sodišča spoznan za krivega kaznivega dejanja, je kaznovan s pravično kaznijo odstranitve, premestitve ali suspenza. V skrajnem primeru se lahko tudi odslovi iz kleriškega stanu (SŠK 2006, 64–67).

Pri težjih obolenjih za pedofilijo in za efebofilijo poskušajo storilci – zaradi prestajanja kazni in javnega pohujšanja – narediti samomor. V nekaterih primerih je mogoče ugotoviti, da je to klic na pomoč in zbujanje pozornosti. Bolj redki pa so primeri, ko storilec zaradi ugotovljenega kaznivega dejanja spolne zlorabe mladoletne osebe poskuša narediti samomor zavestno in premišljeno. Ker je poskus samomora v takšnih primerih posledica kaznivega dejanja, ki je pridržan Kongregaciji za verski nauk, to sodišče podeljuje tudi spreglede od iregularnosti pri poskusu samomora.

4.1 Spregled ordinarija

Vsak ordinarij lahko spregleda iregularnost, ki je nastopila zaradi javnega ali tajnega poskusa samomora. Ordinarij je v tem primeru vsak krajevni škof, višji redovni predstojnik papeškopravne ustanove posvečenega življenja in prelat osebne prelature. Javni poskus samomora je takrat, kadar je dejanje mogoče dokazati na zunanjem področju. Če poskus samomora ni dokazljiv, potem je to tajno dejanje. Storilec je zaradi poskusa samomora iregularen. Dokler traja iregularnost, sta vsak prejem in vsako opravljanje svetega reda nedopustna.

Samomor lahko poskušajo tudi gojenci semenišča, bogoslovci in kandidati v ustanovah posvečenega življenja. Vsak sum ali poskus samomora morajo predstojniki vzeti zelo resno (Calabrese 2006, 33). S kandidatom je treba opraviti temeljit pogovor in ugotoviti bistvene vzroke, zakaj je nekdo poskušal narediti samomor. Vsak poskus samomora lahko v sebi skriva sled pomanjkljive vzgoje, dedne bolezni, ukvarjanje s črno magijo ali nagnjenost k resni duševni bolezni. Tudi duhovni voditelji prejemnikov svetih redov so dolžni, da o vsakem poskusu samomora takoj obvestijo njihove predstojnike. Še bolje pa je, te prejemnike tako duhovno spremljati, da bodo o tem sami spregovorili s svojim predstojnikom. Enaka dolžnost veže tudi spovednike: spovedanca, če je prejemnik svetega reda, morajo zavezati, da bo vsak poskus samomora zaupal svojemu škofu ali redovnemu predstojniku. Dejanja, ki kažejo na poskus samomora, so lahko: divja vožnja po cesti, čezmerno uživanje alkohola, tablet in drugih opojnih sredstev, zaradi katerega je potrebna zdravniška pomoč, nevarno plezanje brez potrebne zaščite, vsak hoteni dvoboj in ukvarjanje z igrami na stavo, ko se v nevarnost izpostavlja človekovo življenje. O poskusu samomora je treba vsakega kandidata za sveti red vprašati pri vseh obveznih skrutinijah.

Spregled od poskusa samomora more ordinarij podeliti svojemu kandidatu za sveti red šele, ko je storilec dejanje resno obžaloval in je ordinarij po pogovoru z izvedencem ugotovil, da pri kandidatu ni znakov za kakršnokoli psihično bolezen ali odvisnost.

4.2 Spregled apostolske penitenciarije

Na notranjem področju in kadar ordinarij ni dosegljiv, lahko iregularnost od poskusa samomora spregleda apostolska penitenciarija po spovedniku. Spovednik se v tem primeru v imenu spovedanca pisno obrne na apostolsko penitenciarijo in prosi za spregled od iregularnosti. V pismu opiše, da se je spovedanec obtožil poskusa samomora in da je kandidat za sveti red. V pismu prav tako pove, da v tem primeru njegov ordinarij ni dosegljiv. V pismu navede vse razloge, zaradi katerih se je zgodil poskus samomora, in če se spovedanec zdravi za kako boleznijo. Če se spovedanec kesa svojega dejanja, mu spovednik lahko podeli odvezo od greha in mu naroči, naj se po določenem času (petnajst uporabnih dni) zopet oglasi pri njem, da mu sporoči prejeti odgovor.

4.3 Spregled prava

V tajnih primerih, ko se ni mogoče obrniti na ordinarija ali na apostolsko penitenciarijo in grozi velika nevarnost osramočenja (kan. 1048), more tisti, ki ga ovira iregularnost, začasno opravljati sveti red. To so posebni primeri, ko so samomor poskušali kleriki (škof, duhovnik, diakon) in grozi nevarnost, da bo med verniki nastopilo pohujšanje, če ne bodo več opravljali svoje kleriške službe. Takrat jim pravo podeli spregled od iregularnosti za opravljanje svetega reda. Spregled, ki ga podeljuje pravo, je začasne narave. Velja za čas in za dejanja, ki so nujno potrebna, da se storilec izogne pohujšanju. Kljub temu pa je storilec dolžan, da se čimprej obrne na pristojno oblast in prosi za spregled.

4.4 Splošni spregled

Vsak kandidat za sveti red, ki se zaveda, da ga bremeni več iregularnosti, je dolžan v prošnji za spregled naštetih vse te iregularnosti (kan. 1049). Nobena od iregularnosti ne sme biti namerno zamolčana. Poskus samomora je tako težko dejanje, da ga kandidat za sveti red ne more in ne sme pozabiti. Splošni spregled velja za tiste iregularnosti, ki so zamolčane le v dobri veri. Samo v redkih primerih bi se to lahko zgodilo, denimo nekemu, ki je kandidat za sveti red in je v zgodnji mladosti kdaj poskušal samomor, pa je pozneje nanj pozabil.

5. Poskus samomora je žgoč problem mladih

Cerkev je danes poklicana, da deluje zlasti na tistih področjih, za katere ne poskrbijo dovolj država in druge socialne organizacije. Posebej mora biti pozorna na različna področja človekove stiske. Poskus samomora je morda danes eden najbolj žgočih problemov mladih (PZ 301). Mnogim se zdi poskus samomora edini izhod iz njihove krize (Juhant 2009). Krščanski nauk razume vsak poskus samomora kot hudo žalitev pravične ljubezni Boga, samega sebe in bližnjega. Odgovornost je zelo velika zaradi pohujšanja, more pa biti zmanjšana zaradi posebno hudih psihičnih motenj ali velikega strahu (KKC 2332–2335).

Slabi dve tretjini mladih v Sloveniji se še vedno prištevata med katoličane (PIP 17). Opažamo pa, da so njihove stiske pogosto zelo skrite in jih mladi težko povedo komurkoli, posebno ker je v družbi vse manj medosebnih stikov in mladi nimajo človeka, ki bi se mu zaupali, tako v družini kakor v družbi. To velja tudi za mlade kandidate, ki se pripravljajo za sveti red, in za tiste, ki so ga že prejeli (PIP 90). Človek je danes izpostavljen krutim problemom civilizacije (splav, evtanazija), ki mu življenje nenehno premikajo v mejni položaj in ogrožajo možnosti njegovega bivanja. Vse težji so problemi okolja in preživetja (ekologija), zato depresije in samomori (Juhant 2008, 48). Na te izzive človek ne zna ali ne zmore odgovarjati, tako da se iz stiske, ki izvira iz tega, vse več ljudi – po raziskavah sodeč – zateče v poskus samomora (<http://www.iam.upr.si/sl/enote/samomor> (pridobljeno 1. 6. 2013)).

Poskus samomora opažamo tudi med kandidati za sveti red. Zato kanonsko pravo opozarja predstojnike, naj tega ne spregledajo. Zakonik in drugi cerkveni dokumenti svetujejo, da se kandidati za sveti red pravilno poučijo glede vseh iregularnosti, še posebno jim ne sme biti zamolčano vprašanje samomora (kan. 1028).

Pristojni škof lahko v posameznem primeru svojemu kandidatu prepove prejem svetega reda, če je že poskušal narediti samomor. Prepoved je tedajčasne narave. Če pa nastopijo upravičeni in tehtni razlogi (huda duševna bolezen), lahko postane takšna prepoved tudi trajna (kan. 1030). Vsak predstojnik lahko od svojih kandidatov za prejem svetega reda zahteva, da opravijo potrebni zdravniški pregled o svojem fizičnem in duševnem zdravstvenem stanju (kan. 1051), in če je to potrebno, tudi psihološki test.

Problem samomora med mladimi (v EZ) zagotovo tudi v prihodnosti ne bo pojenjal. Vedno znova se bodo kazale nove oblike stisk, zaradi katerih bodo mladi ljudje poskušali ogroziti svoje lastno življenje (KVN 1987). Strokovnjaki iščejo rešitve za ljudi, ki so v življenjski nevarnosti zaradi poskusa samomora. Zanimivi so ukrepi za spremembe, ki jih predlaga filozof Janez Juhant (2008). Lahko jih strnemo v šest predlogov. Juhant pravi, da je pri mladih treba gojiti »moralno držo«, »prijateljstvo in sodelovanje«, »etično zavest«, »pozornost (ki jo je treba nameiniti) sebi«, »odprtost za Boga« in »preobrat v lastnem srcu« (51–58). Zdi se, da bi te predloge lahko koristno uporabili tudi tisti (predstojniki, duhovni spremljevalci, spovedniki, svetovalci, vzgojitelji), katerim je Cerkev zaupala skrb, naj mlade ljudi pripravljajo za sveti red ali posvečeno življenje. Brez dvoma pa so vsi odgovorni v družbi poklicani, da s temi smernicami pridejo naproti vsem mladim. Tako bi mladi mogli v sodobni izgubljenosti pognati korenine in najti upanje za reševanje svojih stisk in stisk svojih vrstnikov. Vsi pristojni v družbi in v Cerkvi nosijo odgovornost za te naloge. S tem bo mogoče mladim in vsem drugim članom družbe olajšati stiske, ki vodijo do samomorilnih misli.

Kratice

- KKC** – *Katekizem katoliške Cerkve* 2008
KZ – 1 – Kazenski zakonik 2008
KZ–HR – Kazneni zakon 2012
KVN – Kongregacija za verski nauk 1987
PIP – *Pridite in pogledjte: Slovenski pastoralni načrt; Krovni dokument* 2012
PZ – *Sklepni dokument plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem* 2002
SŠK – Slovenska škofovska konferenca 2006

Reference

- Calabrese, Antonio.** 2006. *Diritto penale canonico*. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Cappello, Felice.** 1930. *Suma Iuris Canonici in usum scholarum concinnata*. Rim: Pontificia Universitas Gregoriana.
- De Paolis, Velasio.** 1999. Irregularità e sanzioni penali. *Periodica de re canonica* 88:689–724.
- Ferrari, Giorgio.** 2013. *Codice penale e leggi complementari*. Casa Editrice Hoepli: Milano.
- Janez Pavel II.** 2001. Apostolsko pismo – motuproprij Sacramentorum sanctitatis tutela (30. 4. 2001). AAS 93:737–739.
- Juhant, Janez.** 1999. Krščanske vrednote in sodobni človek. *Bogoslovni vestnik* 59:143–159.
- . 2008. Ekologija in duhovna ozaveščenost. *Bogoslovni vestnik* 68:45–60.
- . 2009. Odgovornost. Radio Ognjišče, 25. september. <http://radio.ognjisce.si/novice/komentar/20090925285668989857.php> (pridobljeno 1. 6. 2013).
- Katekizem katoliške Cerkve.** 2008. Ljubljana: Družina.
- Kazenski zakonik.** 2008. *Uradni list RS*, št. 55.
- Kazneni zakon.** 2012. NN/144/2012. <http://www.zakon.hr/z99/> (pridobljeno 1. 6. 2013).
- Kongregacija za verski nauk.** 1987. *Navodilo o daru življenja*. Ljubljana: Družina.
- . 2010. Normae de gravioribus delictis (21.5.2010). AAS 102, 419–434.
- Lüdicke, Klaus.** 2001. Heiligungsamt: Weihe. Can. 1041, 5. V: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris canonici*. Essen: Ludgerus Verlag Hubert Wingen.

- . 2004. Irregularität. V: *Lexikon des Kirchenrechts*, 312–313. Freiburg im Breisgau: Herder.
- Pavanello, Pierantonio.** 1999. Irregolarità e impedimenti a ricevere l'ordine sacro. *Quaderni di diritto ecclesiale* 12:279–296.
- Pridite in poglejte: Slovenski pastoralni načrt; Krovni dokument.** 2012. Ljubljana: Družina.
- Sklepni dokument plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem.** 2002. Ljubljana: Družina.
- Slovenska škofovska konferenca.** 2006. Smernice za ravnanje v primeru spolnega zlorabljanja mladoletnih oseb s strani duhovnikov ali drugih pastoralnih delavcev. *Sporočila*, št. 4:64–67.
- Slovenski center za raziskovanje samomora.** 2013. Domača stran. [Http://www.iam.upr.si/sl/enote/samomor](http://www.iam.upr.si/sl/enote/samomor) (pridobljeno 1. 6. 2013).
- Weigend, Thomas.** 2012. *Strafgesetzbuch StGB*. Deutscher Taschenbuch Verlag: Munchen.
- Woestman, William.** 2001. *The Sacrament of Orders and the Clerical State. A Commentary on the Code of Canon Law*. Ottawa: Faculty of Canon Law.